

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

10/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ S/10 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

Саидов Сарвар Атабулло ўғли – катта илмий ходим, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази, илмий тадқиқотлар бўлими.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулов Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилевич – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуротовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Эргашев Икром Абдурасулович – юридик фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

Норматов Бекзод Ақром ўғли – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори, Тошкент давлат юридик университети.

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги

Тошкент давлат педагогика университети,
Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология
фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги
Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Карамаддиновна –
психология фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари
университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари
доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт
бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология
фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон
миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари
доктори, профессор, Ўзбекистон миллий
университети;

Содиқова Шоҳида Мархабобовна – социология
фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон
халқаро ислом академияси.

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар
доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор,
Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар
доктори, доцент, Ўзбекистон миллий
университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:
scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Norbekov Ahmadjon Norbekovich

XX-ASRNING BIRINCHI YARMIDA O'ZBEKISTONNING SIYOSIY -IJTIMOIY VA IQTISODIY

HOLATI 11-18

Eliboyev Ozodjon Po'lat o'g'li

BAQTIRIYANING KUSHONIYLAR DAVRI SHAHARSOZLIGI VA ME'MORCHILIGI..... 19-23

Нуритдинова Нодира Сирожовна

XX-АСР БОШЛАРИДА ТУРКИСТОН ЎЛКАСИДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИ (СЕНАТОР К.К. ПАЛЕН

ТАФТИШ МАТЕРИАЛЛАРИ АСОСИДА)..... 24-28

Чориев Шоҳрух Холтура ўғли

ЎРТА ОСИЁ ТЕМУРИЙЛАР ДАВРИДА САРОЙ АРХИТЕКТУРАСИ ИЖТИМОИЙ

СТРАТИФИКАЦИЯНИ ЎРГАНИШ МАНБАСИ СИФАТИДА 29-38

Жумаева Шоира Бердияровна

МАРКАЗИЙ ОСИЁ МИНТАҚАСИДА ЗИЁРАТ ТУРИЗМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА

МУҚАДДАС ҚАДАМЖО ВА ЗИЁРАТГОҲЛАРНИНГ ЎРНИ 39-43

Jo'rayev Muxriddin Xasanovich

MOVAROUNNAHRLIK MUHADDISLARNING ILMIY SAFARLARI VA SAFAR YO'LLARI

GEOGRAFIYASI..... 44-51

Муқимова Рисолат Рустамжон қизи

ЗИЁРАТ МАРОСИМЛАРИДА ТАБИАТ КУЛЬТИ БИЛАН БОҒЛИҚ УРФ-ОДАТЛАР 52-56

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич

ДОННИ ҚАЙТА ИШЛАШ КОРХОНАЛАРИДА ТЎЛОВ ҚОБИЛИЯТИ БОШҚАРУВ ҲИСОБИНИНГ

ИЛМИЙ – МЕТОДОЛОГИК ЁНДОШУВИ 57-69

Baxriddinova Yulduz Baxriddinovna

MINAQALARDA FARMATSEVTIKA SANOATINI RIVOJLANTIRISHNING ZARURIYATI 70-75

Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich

QISHLOQ XO'JALIK MAHSULOTLARINI YETISHTIRISHDA AGROBIOKIMYO XIZMATLARINI

TAKOMILLASHTIRISHNING OBYEKTIV ZARURATI 76-86

Ибадуллаев Дилшад Ибрагимович

ИНВЕСТИЦИЯ САЛОҲИЯТИНИ МИНТАҚА ИҚТИСОДИЁТИГА ТАЪСИРИНИ

ЭКОНОМЕТРИК БАҲОЛАШ АСОСЛАРИ 87-92

Исламтудинова Дина Файзрахмановна

АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА РЕСПУБЛИКИ

УЗБЕКИСТАН 93-102

Qobiljon Isaev

O'ZBEKISTONNING JAHON SAVDO TASHKILOTIGA (JST) A'ZO BO'LISHINI IQTISODIY

BAHOLASH 103-110

09.00.00 – FALSAFA FANLARI*Xaitov Elmurod Bekmurodovich*

O'ZBEKISTONDA "AHOLI HAYOT SIFATI"GA ASOSIY YONDOSHUVLAR: MUAMMO VA YECHIMLAR (IJTIMOIY-FALSAFIY TAHLIL) 111-116

Расулов Зоҳиддин Усарович

СПОРТ ЭСТЕТИКАСИ: РИТМ, ХАРАКАТ ВА МАДАНИЯТНИНГ УЙЎНЛИГИ 117-122

Тавмурадов Жамшид Элмурадович

АБДУЛҚОДИР БЕДИЛНИНГ ҲАЁТ ЙЎЛИ: ФАЛСАФА ВА АДАБИЙ МЕРОС 123-128

Davronov Otabek Ulug'bek o'g'li

YUSUF QORABOG'IIY SHAXSIYATI VA FALSAFIY-ILMIY MEROSI 129-132

Muxtorova To'tixon Solijonovna

FALSAFA FANINI O'QITISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR: METODLAR VA AMALIYOTLAR 133-137

Akramov G'iyosiddin Najmiddinovich

MARGINALLASHUV TUSHUNCHASINING IJTIMOIY-FALSAFIY TAHLILI 138-142

Ahmedova Dilrabo

DINIY BAG'RIKENGLIKNING YOSHLAR IJTIMOIY, MA'NAVIY QIYOFASI SHAKLLANISHIDAGI IJTIMOIY POTENSIALI 143-150

11.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI*Abdunabiyev Sunnat Botirovich*

IBN BATTUTANING «SAYOHATNOMA» ASARIDA TARIXIY SHAXSLAR NOMINING TARJIMADA BERILISHI 151-159

Seytnazarova Injayim

ADABIYOTSHUNOSLIK SOHASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH TAHLILI 160-168

Tukhtakhodjaeva Zulfiya

PHRASEOLOGY AS A SUBSYSTEM OF THE ENGLISH VOCABULARY 169-174

Abdusalamov Doniyor Togayali ogli

REFLECTION OF THE CONCEPT OF «POLITENESS» IN THE PHRASEOLOGICAL AND PAREMIOLOGICAL RESERVOIRS OF THE COMPARED LANGUAGES 175-179

Axmedov Anvar Botirovich

TILNING NOMINATSIYA TIZIMIDA O'ZLASHMA SO'ZLAR 180-184

Aminov Farrukh Komiljon Ugli

THE EVOLUTION OF MEDIA DISCOURSE: FROM TRADITIONAL FORMS TO MULTIMODAL REPRESENTATIONS IN DIGITAL SPACES 185-193

Sharipov Bobur Salimovich

RETSIPROKLI SEMANTIK DERIVATSIYA 194-201

Abduganiyeva Zebuniso Abduhafizovna

ILMIY DISKURSNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 202-205

Samatov Farxod Muminovich

O'ZBEK VA INGLIZ TILIDA "TV" SEMANTIK MAYDONI LEKSIK BIRIKLARINING SO'Z YASALISH XUSUSIYATLARI (ABBREVIATURALAR MISOLIDA) 206-210

Kendjayeva Zemfira

METAFORIK POLISEMIYANING LINGVISTIK YUMORI..... 211-216

Abdullayeva Nilufar Ramazonovna, Uzoqova Durdona Baxtiyor qizi

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA «HID», «IS» KONSEPTINING SEMANTIK TAHLILI 217-221

Saydullayeva Dilrabo Ilxom qizi

ALISHER NAVOIYNING "NASOYIM UL-MUHABBAT" TAZKIRASI VA SULAMIYNING "TABAQOT US-SUFIYA" ASARLARI O'RTASIDAGI MUSHTARAKLIKLER 222-226

Шарапова Лола Станиславовна

ИЛЛЮЗИЯ И РЕАЛЬНОСТЬ В КОНТЕКСТЕ МАГИЧЕСКОГО РЕАЛИЗМА..... 227-232

Ҳакимова Мастура Файзиллаевна

ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК МАҚОЛЛАРИНИНГ МИЛЛИЙ ДУНЁ ТАСВИРИНИ АКС ЭТИШДАГИ АҲАМИЯТИ ВА ЛЕКСИК МАЪНОНИНГ РИВОЖЛАНИШИ (КЕНГАЙИШИ) 233-239

Mo'soyeva Hayitgul O'roqovna

"HEART" – "YURAK" SO'ZLI METAFORALARNING INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI KOGNITIV TAHLILI 240-245

Mamataliyeva Navbahor Xujamberdiyevna

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA TEZ AYTISHLARNING STRUKTURAVIY TAHLILI 246-250

Багаутдинова Ильмира Салаватовна

ВЛИЯНИЕ РОДНОГО ЯЗЫКА НА ПРОИЗНОШЕНИЕ В ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ 251-255

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Nuraliyev Oyatillo Abduvaliyevich

EFFECTIVE PRACTICES FOR DRAWING YOUNG TALENT TO UZBEKISTAN'S PUBLIC CIVIL SERVICE 256-268

Алиев Асилбек Кадирович

ВОПРОСЫ ОТГРАНИЧЕНИЯ МАССОВЫХ БЕСПОРЯДКОВ И ГРУППОВОГО ХУЛИГАНСТВА 269-275

Hong Weixing

INTERNATIONAL LAW AS THE FOUNDATION FOR THE DEVELOPMENT OF TRADE AND ECONOMIC RELATIONS BETWEEN UZBEKISTAN AND CHINA 276-284

Султанова Сабохат Алишеровна

ПЕРСПЕКТИВЫ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ ОЦЕНКИ РЕГУЛЯТОРНОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 285-290

Jonuzoqova Yulduz Izzatulla qizi

O'ZBEKISTONNING AXBOROT TEXNOLOGIYALARI SOHASIDAGI TRANSMILLIY JINOYATLARGA QARSHI KURASH MASALALARI 291-298

Абдусамиева Дилрабо Абдувахоб кизи

ПРЕВЕНТИВНАЯ ФУНКЦИЯ ПОСТПЕНИТЕНЦИАРНОЙ РЕСОЦИАЛИЗАЦИИ 299-304

Khalikov Khayot

THE ROLE OF MODEL UNITED NATIONS IN SHAPING GLOBAL LEADERS AND LAWYERS: A CASE STUDY ON UZBEKISTAN'S YOUTH 305-311

Даулетова Динара Даулетовна

ПРИЧИНЫ И УСЛОВИЯ, СПОСОБСТВУЮЩИЕ ХИЩЕНИЮ ЧУЖОГО ИМУЩЕСТВА.. 312-317

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Толипов Бахтиёр Хамитович

БЎЛАЖАК ИҚТИСОДЧИЛАРДА АНАЛИТИК ТАФАККУРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ
САМАРАДОРЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ ПЕДАГОГИК ВОСИТАЛАРИ 318-324

Собирова Гулибарно Зайнитдин қизи

ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ
РУССКОГО ЯЗЫКА 325-335

Xolmatova Ziroatxon Anvarovna

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING TASHXISLASH KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA
INNOVATION-METODOLOGIK YONDASHUVLAR 336-339

Abduxoliqov Sardor Safarovich

YOSH DZYUDUCHILARNI JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDA HARAKATLI
O'YINLARNING O'RNI 340-344

Usmonova Mohizoda Avazjon qizi

GLOBOL TA'LIM MUHITIDA TALABALARNING MULOQOT MADANIYATINI INTEGRATIV
YONDASHUV ASOSIDA RIVOJLANTIRISH TIZIMI 345-348

Xodjiyeva Zumrad

MEZONLARGA ASOSLANGAN BAHOLANISHNING CHEKLANGAN DOIRASI 349-352

Turdiyev Ismoil Allayorovich

OLIY TA'LIM HAYOTIDA MA'NAVIY-MA'RIFIY ISHLARNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI
HAQIDA 353-358

Ibadullaev G'ayrat Akmuradovich

BO'LAJAK FIZIKA-ASTRONOMIYA O'QITUVCHILARINING KOMPETENTLIGINI
RIVOJLANTIRISH METODLARI 359-364

Ishonkulov Sherali Sharifovich

TALABALARNING IJODIY QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH VOSITASI SIFATIDA RAQAMLI
DASTURLARDAN FOYDALANISH 365-372

Raxmatov Rafik G'ayratovich

IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILAR RIVOJLANISHIDA TURMUSH TARZINI
SOG'LOMLASHTIRISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK
IMKONIYATLARI 373-378

Xalmuratova Shaxnoza Bekmurzaevna

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARINING RISKOLOGIK MADANIYATINI
SHAKLLANTIRISH TAMOIYILLARI 379-383

Meliboyeva Nodira Qaxramanjanovna

MIRSODIQ TOJIYEV MEROSI (CHANG UCHUN YARATGAN ASARLARI MISOLIDA) 384-387

Qodirov Mirjalol Tolmasovich

TA'LIMDA GIPERMATNLI AXBOROT MODELLARINI QURISHNING ZAMONAVIY
TEKNOLOGIYALARI VA ASPEKTLARI 388-392

Karimova Aziza

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI SCAMPER TEXNIKASI ORQALI BOLALARNING KREATIV
TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHGA O'RGATISH METODIKASI 393-399

Nishonov Nodir Alimjanovich

BO`LAJAK O`QITUVCHILARDA FUTUROLOGIK TAHLIL QILISH KO`NIKMALARINI

RIVOJLANTIRISHNING MUHIM ASPEKTLARI 400-404

Xidirova Durdona Muxtorovna

SINERGETIK YONDASHUV ASOSIDA O`QUVCHI QIZLARNI IJTIMOIMADANIY

MUNOSABATLARGA TAYYORLASH MEKANIZMLARI 405-408

Received: 10 December 2024
Accepted: 15 December 2024
Published: 25 December 2024

Article / Original Paper

INNOVATIVE-METHODOLOGICAL APPROACHES TO DEVELOPING DIAGNOSTIC COMPETENCES OF FUTURE TEACHERS

Kholmatova Ziroatkxon Anvarovna

Associate Professor of Kokand State Educational Service, Doctor of Pedagogical Sciences (DSc)

Abstract. This article presents some ideas on innovative-methodological approaches to developing diagnostic competencies of future teachers. The article also discusses the importance of diagnosis, pedagogical diagnosis, and diagnosis in the educational process.

Keywords. Diagnosis, methodological approach, development, self-assessment, educational process, institution

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING TASHXISLASH KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATION-METODOLOGIK YONDASHUVLAR

Xolmatova Ziroatxon Anvarovna

Qo'qon DPI dotsenti, pedagogika fanlari doktori (DSc)

Annotatsiya. Mazkur maqolada bo'lajak o'qituvchilarning tashxislash kompetensiyalarini rivojlantirishga innovatsion-metodologik yondashuvlar hususida ayrim fikr-mulohazalar bayon etilgan. Shuningdek maqolada, tashxislash, pedagogik tashxislash, tashxislashning ta'lim jarayonidagi ahamiyati hususida ham fikrlar berib o'tilgan.

Kalit so'zlar. Tashxislash, metodologik yondashuv, rivojlanish, o'zini-o'zi baholash, ta'lim jarayoni, ustanovka

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI10Y2024N45>

Kirish. Tashxis - ta'lim jarayoni kechadigan barcha sharoitlarni oydinlashtirish va ularning natijalarini belgilash. Tashxisiz didaktik jarayonni samarali nazorat qilish va ko'zlangan antijaga erishish iloji yo'q. [1.B.4] Tashxisning maqsadi o'quv jarayonining barcha jihatlarini uning natijalari bilan aniqlash, tahlil qilish va baholashdan iborat.

Tashxislash o'z ichiga nazorat, tekshirish, baholash, statistik ma'lumotlar to'plash, ularni tahlil qilish, dinamika tendensiyalarni aniqlash, voqealarning keyingi rivojini taxminlashni o'z ichiga oladi. Ta'lim jarayonining samarali kechishi va o'quvchining o'quv materiallarini o'zlashtirish jarayonini aniqlab borish nazorat va hisobga olishning to'g'ri tashkil etilishiga bog'liq. Ma'lumki umum va oliy ta'lim muassasalarida o'quvchi va talabalarning ta'lim olish jarayoni qay darajada samarali kechayotganini aniqlash maqsadida ma'lum belgilangan davr oralig'ida nazorat sinovlari tashkil etiladi va ta'lim oluvchilarning bilim, malakalarining darajasi aniqlanadi va o'lchanadi (tekshiriladi). O'quvchilarning bilim va malakalarini tekshirish mantiqiy ketma-ketlikda olib boriladi:

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Tekshirish tizimi quyidagi besh bosqichda kechadi:

- birinchi bo'g'ini o'quvchi va talabalarning bilim saviyasini oldindan aniqlash (yangi o'quv yili boshida ta'lim oluvchilarning o'tgan o'quv yilidagi bilim darajasini tekshirish maqsadida tashkillashtiriladi)
- ikkinchi bo'g'ini ta'lim oluvchilarning joriy o'quv jaraynida o'tilayotgan mavzuni o'zlashtirish darajasini tekshirish maqsadida joriy tekshirish olib borish
- uchinchi bo'g'ini ta'lim oluvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini yangi mavzuni o'rganish bilan birga avval o'rganilganlarini takrorlashni o'z ichiga olib takroriy tekshirish deb ataladi
- to'rtinchi bo'g'ini ta'lim oluvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini yaxlit tarzda bo'li yoki kursning alohida mavzusi bo'yicha davriy tekshirish
- beshinchi bo'g'ini o'quv yili davomida egallangan barcha bilim va ko'nikmalarni tekshirishni o'z ichiga olib yakuniy tekshirish va hisobga olishdir.[2.B.6]

Tahlil va natijalar. Tekshirish bo'g'inlaridan kelib chiqib ta'lim berish jarayoni baholashni taqozo etadi va baholash ta'lim oluvchilarning dars jarayoniga qay darajada mas'uliyat va qiziqish bilan yondashishiga ta'sir ko'rsatadi. Bundan anlashiladiki, baho ta'lim oluvchining bilim va malakasining qay darajada ekanligini bildiradi. Baho ball shaklida ko'rsatilgan son jihatdan o'lchamni anglatadi va ta'lim oluvchilarning bilim va malakasining o'quv dasturida ko'rsatilgan etalon (qolip) bo'yicha solishtirilishi natijasida hosil qilinadi. Baholar esa o'zlashtirish tabellari, sinf jurnallari, reyting daftarchalari va shu kabilarda shartli belgilar, kod, signallar, xotirlash belgilari ko'rinishida qayd etiladi.[3.B.16] O'qituvchi ta'lim oluvchilarni o'tilayotgan mavzu va darsliklarni qay darajada o'zlashtirayotganini va ularning bilim salohiyatini hisobga olishi kerak. Hisobga olish bir qator vazifalarga, jumladan: o'qituvchi va ta'lim oluvchining keying bajarilishi lozim bo'lgan ishlarini belgilashga, ta'lim oluvchining o'zlashtirishini rag'batlantirishga, o'zlashtirishni nazorat qilish, o'qitish, tariyalsh va rivojlantirishga xizmat qiladi.

Maqola mavzusiga yanda chuqurroq yondashamiz va ta'lim olganlikning nazorat qilish va tashxislashning tamoyillarini ko'rib chiqamiz. Pedagogikada ishlab chiqilgan o'quvchilarning ta'lim olganliklarini tashxislash va nazorat qilish tamoyillarning eng muhimlari: xolislik, tizimlilik, ko'rgazmalilik.

Xolislik. Tashxis testlari, jarayonnig mazmuniy asoslanganligi, o'qituvchining barcha ta'lim oluvchilarga bir xilda va do'stona munosabati hamda bilim, ko'nikma va malakalarni baholashning aniq ko'rinishda belgilangan mezonlaridan iborat.

Tizimlilik tashxislash nazoratini ta'lim jarayoning barcha bosqichlaridanilimlarni boshlang'ich idrok etishdan to amalda qo'llashgacha bo'lgan bosqichlarda olib borilishidir

Ko'rgazmalilik barcha ta'lim oluvchilarning aynan bir xil mezonlar bo'yicha ochiq sinovdan o'tkazishni anglatadi. Tashxis jarayonda qo'llaniladigan har bir ko'rgazmali qurol muhim ahamiyatga ega va qiyosiy xarakterga ega. Ushbu tamoyil yana baholash va motivlashtirishni talab etadi. Baho ta'lim oluvchilarning o'zlariga qo'yiladigan talablar va pedagogning xolisligi haqida fikr yuritishi uchun mo'ljall bo'lib xizmat qiladi.

Joriy nazoratda ta'lim oluvchining dars mashg'ulotlariga muntazam qatnashishi va bir vaqtning o'zida o'tilayotgan darslarni, mavzularni qay darajada o'zlashtirishi qayd etib borilsa, oraliq nazoratda(o'rganilyatgon fanning ma'lum bir bob yoki bo'limning o'zlashtirilganligini

tekshirish) belgilangan ma'lum muddatda o'quv yilining boshidan to yarim yillik muddatgacha o'tilgan mavzular yuzasidan ta'lim oluvchilarning bilim va malakalari nazorat qilinadi. O'quv faoliyatining so'nggi nazorat shakli bu - yakuniy nazorat(choraklik,yarim choraklik, yillik va davlat attestatsiyasi sinovlari).[4.B.8] Bu o'quvchilarning o'quv yili davomida o'zlashtirgan dars mavzusi, ko'nikmalari va amaliyoti yuzasidan o'quv yilini yakunlab, talabalarning keyingi bosqichga o'tishida muhim ahamiyat kasb etadigan nazorat shakli hisoblanadi. Nazorat shakli o'quv ishlari tashkil etish shakliga bog'liq bolib, o'qituvchi uni mavzudan kelib chiqib tanlaydi va uning besh shakli mavjud: ommaviy, guruh va individual. Ommaviy shakli ko'pchilik o'quvchilarni sinovdan o'tkazishni ta'minlaydi va butun guruhni faollashtiradi. Lekin bu shakldan o'quvchilarning bilim darajasini har tomonlama aniqlashda foydalanish uchun qo'llab bo'lmaydi. Nazoratning guruh shaklida o'quvchilarning ma'lum bir qismi guruh shaklda nazorat qilinadi. O'qituvchi guruhlariga vazifa beradi va o'quvchilar shu vazifani bajaradilar. Individual shaklda har bir o'quvchining bilim, malaka va ko'nikmasi bilan mukammal tanishish uchun foydalaniladi. Nazoratning kombinatsiyalshgan aralash shakli. Individual nazoratni ommaviy va guruh bilan nazoratining birlashuvini taqozo etadigan nazorat shakli bo'lib, hakman kata mavzularni barcha o'quvchilardan so'rash kerak bo'lganda foydalaniladi. O'z-o'zini nazorat qilish shakli. Nazoratning bu shakli psixologik me'zonlarga asoslanib, ichki qayta aloqaning bo'lishini ta'minlaydi. Samaradorlik o'qituvchining mahoratiga bog'liq. O'quvchilarning o'quv faoliyatini nazorat qilish metodlari quyidagilar: og'zaki tekshirish, yozma tekshirish, amaliy topshiriqlarni bajarishga asoslangan tekshirish hamda uy vazifalarini tekshirish.[5.B.14] Og'zaki tekshirish eng keng tarqalgan usul bo'lib, bunda o'qituvchi o'tilgan mavzu yuzasidan o'quvchi mavzuni mazmunini qay darajada tushunganini sinoov qiladi. Bu tekshirish turi suhbat turi deb ham ataladi va ko'p hollarda savol-javobga asoslanadi. Bu tekshirish turi o'quvchining og'zaki nutqini o'stirshda bevosita ta'sir ko'rsatadi. Yozma teskshirish eng samarili turlardan biri bo'lib, o'quvchining ijodiy qobiliyatini baholash imkonini beradi.

Yozma tekshirish turlari: insho, bayon, diktantlar hisoblanadi.[6.B.24] Ammo o'qituvchi va o'quvchi orasida o'zro aloqa bo'lmasligi tufayli o'quvchining fikrlashini kuzatish imkoni bo'lmaydi. Amaliy tekshirish amaliy harakatlar(sport, mehnat harakatlari)ning to'g'riligni kuzatish yoki olingan natijalarga tayanishdan iborat bo'lishi mumkin. Bu tekshirish tabiiy-matematik sikldagi fanlarda keng qo'llanishi mumkin va o'quvchilarning olgan bilimlarini amaliyotda qanday qo'llay olish malakasi aniqlanadi. O'quvchilarning egallagan bilimlarini mustagkmalsh va qay darajada egallaganini tekshirish maqsadida ularga uyga vazifa beriladi. Uyga vazifani tekshirish o'qituvchiga o'quvchi qay darajada mavzuni o'zlashtirgani va qay darajada mustaqil ishlay olishini aniqlashda yordam beradi. Bundan tashqari ta'limni tashxislashda turli fanlardan ochiq darslar o'tkazish yo'lga qo'yilgan. Ammo yuqoridagi ba'zi mezonlar hozirgi zamon ta'lim berish vaolish talablariga qay darajda javvob bera olishi inobatga olinib baholash va ta'limni tashxislashda raqamli texnologiyalar kirib kelgani barcha ta'lim sohasi vakillariga ma'lum. Ayniqsa bu jarayon pandemik sharoitda joriy qilinib, pandemiydana xalos bo'lingandan so'ng ham yanada takomillashtirish yo'lga qo'yildi.

Ta'lim olishda va berishda raqamli texnologiya va inovvatsion yondashuv bilan o'quvchilarni baholashning o'qituvchilarga bir qancha yengilliklar yaratishi bu ularning o'quvchilarinining bilim va saviyasini baholashdan tashqari vaqtini sanoqsiz hujjatlarni to'ldirishdan tejab qolishga va o'quvchi va talabalar bilan o'tiladigan mavzu borasida ko'proq va barcha o'quvchilarni qamragan holda bahs, muhokama va munozara yuritishga imkon

beradi. Muhimi axborot texnologiyalari va multimedia materillar asosida ta'lim jarayoning amaliyotga ko'proq urg'u berilishi asosiy maqsad qilib qo'yiladi va bu maqsadga qay darajada erishilganlik dars so'nggida joriy baholash, chorak so'nggida oraliq va yil yakunida fanning barcha o'tilgan va o'rganilgan mavzulari yakuniy baholash orqali tashxis qilinadi.[7.B.17] Ammo baholashni raqamli shakliga o'tilishida hali bir qancha amalga oshirilishi kerak bo'lgan takomillashtirishlar mavjud. Jumladan, oliy ta'limda Amerika ta'lim standartlarida qo'llaniladigan kredit-modul tizmini misol qilish o'rinnidir va bu tizim oliy ta'limda to'liq ishga tushirilishi uchun biroz vaqt talab etiladi.

Xulosa. Xulosa sifatida shuni aytishim mumkinki, o'quvchi yoshlarning ta'lim olish jarayonida ularga berilayotgan ta'limning sifatli bo'lishi va o'zlashtirish darajasining yuqori bo'loishida ularning bilim, malaka va ko'nikmalarini baholash katta ahamiyatga ega. Bilim, malaka va ko'nikmalarni baholashda qabul qilingan barcha standart mezonlar o'quvchilarning ta'lim sifatini oshirishda yordam beradi. Ta'limni baholashda innavatsion texnologiyalarning joriy etilganigi ta'lim oluvchilarning mavzuni amaliy jihatiga ko'proq urg'u berilgan holda o'zlashtirish ularning ta'limni o'zlashtirishini baholashda o'qituvchilarga yengillik yaratadi. Ularning sayharakatlarini, dars jarayoniga munosabatini baholash orqali, o'qituvchilar ularni yanada bilim va salohiyatini oshirishga harakat qilishlariga turtki bo'lishi yoki aksincha bo'lishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu tufayli ham ta'lim berish jarayonining bu qismi alohida ahamiyat kasb etadi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Xodjayev.B.X (2017). Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti.
2. To'xtaxodjayeva M.X umumiy tahriri ostida (2010). pedagogika nazariyasi va tarixi
3. Zununov.A pedagogika tarixi
4. Ҳайдаров, С. А. (2023). тарих дарсларида санъат асарларидан фойдаланишнинг усуллари. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.
5. Аслонов И. (2022) «Бобурнома» бадий - психологик тасвир муаммоси объекти сифатида. O'zMU xabarlari. Toshkent - 2022. №1/5.
6. Aslonov Ilhom Nizomovich. (2022) The Problem of Artistic - Psychological Image in Boburnoma. Eurasian Scientific Herald. Volume 7| April, 2022. ISSN: 2795-7365.
7. Aslonov Ilhom Nizomovich. (2022) Appearance of Zahiriddin Muhammad Bobur in "Boburnoma"Central Asian journal of theoretical and applied sciences Volume: 03 Issue: 06 | Jun 2022 ISSN: 2660-5317.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ S/10 (4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).